

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою Банківська справа
(назва освітньої програми)

на тему: **«Ліквідність та прибутковість банків: оцінка тенденцій
розвитку та взаємозв'язків»**

Виконавець:

студент 41 групи факультету ФФБС

Пухкан Наталя Михайлівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Шелудько С.А.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нині необхідними умовами для функціонування банків є забезпечення їхньої ліквідності та прибутковості. Банки прагнуть до максимізації прибутку, здійснюючи операції, що мають високий ризик, при цьому велике значення варто приділити ефективному управлінню. Банківська ліквідність відіграє важливу роль в діяльності банку, ліквідний банк може запозичувати кошти із зовнішніх джерел та виконувати свої функції, що означає отримання банком потенційного прибутку. Достатній рівень прибутку дозволить покращити послуги та залучити капітал для подальшої діяльності. Рентабельність та ліквідність є ефективними показниками результатів діяльності комерційних банків. Ці показники ефективності дуже важливі для акціонерів та вкладників, які є основними публічними особами банку. У процесі фінансового посередництва банк збирає гроші з депозиту з однієї групи (надлишкова одиниця) та видає їх іншій групі (дефіцит). Ці ролі передбачають об'єднання людей, які мають гроші, і тих, хто потребує грошей. Водночас в банківському бізнесі велика увага приділяється вирішенню дилеми «прибутковість – ліквідність», яка і впливає на кінцевий результат діяльності банку.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є виявлення та обґрунтування взаємозв'язків між ліквідністю та прибутковістю банків України.

Завдання дослідження: визначити економічний зміст понять «ліквідність» та «прибутковість» у банківській справі; обґрунтувати методичні підходи для кількісної оцінки ліквідності й прибутковості банків України, вирішити дилему «ліквідність-прибутковість» для банків України, обґрунтувати функціональні зв'язки у банківських системах України і країнах Центрально-Східної Європи, визначити вплив показників ліквідності на прибутковість, дослідити тенденції розвитку ліквідності та прибутковості, визначити оптимальне співвідношення ліквідності та прибутковості.

Об'єкт дослідження: діяльність банківських установ України з управління ліквідністю і прибутковістю, ліквідність, взаємозв'язок показників ліквідності та прибутковості банків.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні засади формування взаємозв'язків між ліквідністю та прибутковістю банків.

Методи дослідження. У процесі написання дипломної роботи використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу - для визначення сутності понять «ліквідність» та «прибутковість» банків; графічний метод та метод побудови аналітичних таблиць – для наочного зображення результатів дослідження й визначення тенденцій; кореляційно-регресійний аналіз застосовано для визначення взаємозв'язків між ліквідністю та прибутковістю банків України та світових банків на основі обґрунтованих показників.

Інформаційна база дослідження: законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють діяльність банку, нормативні акти та статистичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, Базельського комітету з банківського нагляду, наукові праці провідних учених, періодичні видання, Інтернет-ресурси, офіційна звітність банків України та світових банків.

Публікації. 1. Пухкан Н. Оцінка сучасних тенденцій у динаміці показників ліквідності банків України// Трансформації банківського бізнесу в умовах діджиталізації: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 11-12 квітня 2020 р.): Одеса: ОНЕУ, 2020.

2. Пухкан Н. Вплив ліквідності на прибутковість банків в умовах розвитку цифрової економіки//Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (Київ, 31 травня 2020 р.): Київ: КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА, 2020.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 9-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок. Основний зміст викладено на 62 сторінках. Робота 12 таблиць, 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні засади ліквідності та прибутковості у банківській справі»* досліджено економічний зміст понять «ліквідність» та «прибутковість» у банківській справі, сутність дилеми «ліквідність-прибутковість» та регулювання ліквідності банківської системи. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки. Ліквідність та прибутковість банку є ознакою його надійності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Намагання досягнення банком більшої прибутковості порушить ліквідність балансу, а висока ліквідність призведе до недоотримання потенційно можливого прибутку. Ліквідність комерційних банків в Україні регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність», нормативно-правовими актами Національного банку України, що видаються у формі постанов Правління НБУ, інструкцій, положень та документами розробленими Базельським комітетом з питань банківського нагляду, зокрема «Базель III: «Міжнародна концептуальна основа щодо оцінки, стандартизації та моніторингу ризику ліквідності» та «Принципи ефективної практики стрес-тестування і нагляду».

У другому розділі *«Оцінка взаємозв'язків між ліквідністю та прибутковості банків»* проведено аналіз методичних підходів до кількісної оцінки ліквідності та прибутковості, здійснено оцінку тенденцій у динаміці

показників ліквідності й прибутковості банків України та обґрунтовані функціональні взаємозв'язки між ліквідністю та прибутковістю. В даному розділі розкрито питання взаємозв'язку ліквідності та прибутковості та впливу показників ліквідності на прибутковість банківської установи. За результатами проведеного дослідження у другому розділі зроблені наступні висновки. Встановлено, що в кризовий період ліквідність позитивно корелює з рентабельністю: банки, які використовують більш стриману політику, не проводять кредитну експансію та мають більший запас високоліквідних (найменш ризикованих) активів й капіталу отримували менші збитки або навіть працювали прибутково. Банки повинні завжди пам'ятати про ризики ліквідності, досягаючи максимізації прибутку та більше уваги приділяти активам вторинної ліквідності, які є високоякісними та водночас приносять і певний дохід.

У третьому розділі *«Обґрунтування методичних рекомендацій щодо забезпечення оптимального рівня ліквідності й прибутковості банків»* досліджено взаємозв'язки ліквідності та прибутковості за допомогою міжнародного досвіду. Дослідивши зарубіжний досвід управління ліквідністю, зроблено наступний висновок. Дослідження світового досвіду на прикладі країн Центральної та Східної Європи надало підтвердження тісного взаємозв'язку ліквідності та прибутковості світових банків. З метою підвищення ефективності управління ліквідністю та покращення його об'єктивної оцінки банківським установам необхідно функціонувати на межі мінімально допустимих значень нормативів ліквідності, тобто цілком використовувати надані їм права щодо залучення коштів у якості кредитних ресурсів; підвищити ефективність управління ліквідністю шляхом впровадження нових нормативів відповідно до Базеля III; приділяти увагу розрахункам нормативів ліквідності та стрес-тестуванням; покращити якість управління активами та пасивами; розробити ефективні стратегії діяльності банку, що допоможе банку підтримувати достатній рівень ліквідності для здійснення своєї діяльності та запобігти кризовим явищам.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Ліквідність та прибутковість банку є ознакою його конкурентоспроможності, фінансової стійкості та ефективності банківської діяльності. Досягнення показників є суперечливими цілями, тому кожний банк змушений вирішити дилему «ліквідність-прибутковість». Оцінити банківську ліквідність дозволили нормативи ліквідності, а прибутковість – рентабельність активів та капіталу.

Період 2008-2016 рр. характеризувався переважно кризовими явищами у банківській системі України, що відображалось у значних обсягах проблемних кредитів та збитковій роботі (банківська система України стала

прибутковою лише в 2018 році). Саме тому банки, які проводили більш стриману політику, тобто мали більший запас високоліквідних активів та капіталу, отримували менші збитки або навіть працювали прибутково. В умовах кризи вплив ліквідність та прибутковість вже не відображають суперечливі цілі, а в Україні можна констатувати наявність позитивного впливу ліквідності на прибутковість банків.

Аналіз банківської системи України та країн Центральної та Східної Європи виявили, що негативний вплив показника миттєвої, короткострокової та загальної ліквідності значно вищий порівняно із нормативом LCR. В банківській системі України менший зв'язок пояснюється значним обсягом державних цінних паперів (ОВДП) у портфелях банків України та їхньою високою дохідністю. Необхідно враховувати вплив окремих факторів на ліквідність та прибутковість та швидко реагувати за допомогою рекомендацій та дій для попередження можливих небажаних наслідків. Але помірний рівень ліквідності позитивно впливає на прибутковість банку. Найкращим рішенням для оптимального рівня ліквідності та прибутковості має стати підтримка резервів на рівні, якого буде достатньо для задоволення вимог Національного банку про норми обов'язкових резервів.

Національний банк України за допомогою нормативів ліквідності має забезпечити ліквідність, прибутковість та фінансову стабільність банківської системи; здійснювати моніторинг та контроль за банківською системою має супроводжуватися стрес-тестуваннями, а порушення вимог – санкціями через невикористані ризики або несвоєчасне виконання. А за допомогою інструментів грошово-кредитної політики здійснювати підтримку достатнього рівня ліквідності та прибутковості (шляхом рефінансування (кількісні та/або процентні тендери), залучення кредитів «овернайт», операції РЕПО тощо).

Банківські установи для запобігання ризиків ліквідності мають приділяти увагу активам вторинної ліквідності та ефективно управляти ресурсами, також відслідковувати зміни не лише у балансі, але й у макроекономічному середовищі. При цьому, звернути увагу на показники, що впливають на ліквідність та рентабельність.

Для достатнього рівня ліквідності та оптимальної структури балансу комерційні банки мусять визначати цілі стратегічного управління ліквідності, прогнозувати та уникати негативного впливу будь-яких факторів на діяльність банку шляхом розроблення сценаріїв управління та функціонування банку, а також Плану на випадок виникнення непередбачуваних подій для запобігання та пом'якшення кризових ситуацій, використовувати нові нормативи ліквідності (LCR та NSFR), відповідно до Базель III, для досягнення достатньої прибутковості окремих банків та банківської системи загалом.